

Motion till riksdagen 2006/07:Ub311

av Finn Bengtsson och Andreas Norlén (m)

Ökat stöd för kommersialisering av akademiska forskningsresultat

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bibehålla det s.k. lärarundantaget (lagen 1949:345 om rätten till arbetstagares uppfinningar, den s.k. uppfinnarlagen) som incitament för forskaren/uppfinnaren.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för att skapa bättre förståelse i den traditionella forskarvärlden för kopplingen mellan innovations- och produktutvecklingsprocesserna samt deras olika typer av komplexitet och svårigheter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stödja de enskilda uppfinnarnas möjligheter till att nå framgång i de avgörande stegen för att uppnå framgångsrika innovations- och produktutvecklingsprocesser.

Motivering

Sverige har länge varit ett av OECD-områdets forskningsintensivaste länder. Vårt land är ett av de länder i världen som satsar mest, ca 4 procent av BNP, på forskning och utveckling. Merparten av detta, ca 3 procent, avser forskning och utveckling finansierad av näringslivet. Sverige har även haft en tätposition i världen när det gäller beviljade patent i förhållande till befolkningens storlek. Detta borde resultera i nya och förbättrade produkter – nödvändiga för företagets utveckling och tillväxt. Men vår patentbalans är ojämn. I allt högre omfattning licensieras svenska patent till utlandet, där de omsätts i produkter, tjänster och företag. De ekonomiska vinsterna av framgångsrik svensk forsknings- och utbildningspolitik har i alltför hög utsträckning hamnat utanför vårt land. Sverige har haft påtagliga problem att överföra forskningsresultaten till nya produkter och tjänster i expanderande företag. Detta

Fel! Okänt namn på

kallas ibland för den svenska paradoxen. Vi är ett av de länder i världen som satsar mest på forskning och utveckling, men ett av de sämsta när det gäller nyföretagande!

För att behålla vårt välstånd måste vi skapa nya konkurrenskraftiga framtidsföretag. Den svenska paradoxen måste åtgärdas där den ekonomiska tillväxten i Sverige har släpat efter sedan början av 1970-talet, trots att vi har bland världens högsta forsknings- och utvecklingsintensitet per capita. Forskning i Sverige tycks inte överföras i produktutveckling.

Vissa menar att det s.k. "lärarundantaget" från 1949, som innebär att akademiska lärare har dispositionsrätt över sina egna uppfinningar, skulle vara förklaringen till den bristande innovativa verksamheten. Lärarundantaget har därför åter utretts av den tidigare regeringen under förra mandatperioden. Utredningen om rätten till resultaten av högskoleforskningen (SOU 2005:95) hade som uppdrag att klarlägga konsekvenser av ett avskaffande av det s.k. lärarundantaget. Man har kommit fram till att universitet och högskolor i dag inte har rätt att kommersialisera uppfinningar. Det krävs en lagändring för att dessa institutioner skall kunna förfoga kommersiellt över forskningsresultat. Den nya uppgiften skulle innebära att institutionerna får förfoga kommersiellt över forskningsresultaten genom förvärv, avyttring, licensiering och patentering. Eftersom universiteten och högskolorna tillhandahåller många former av forskning och utbildning, skulle verksamheten snart likna ett konglomerat av 1970-talstyp. Ett nytt Statsföretag AB skulle växa fram, vilket knappast är i linje med den nya regeringens intentioner för den fria forskningens kommersialisering. Utredningen anger i sitt "övertagandeanternativ" att ersättningen för arbetstagarens uppfinning skulle bestå av ett "schablonbelopp som utges vid högskolans övertagande av en uppfinning, samt en skäligen ersättning. Den skäligen ersättningen skall uppgå till minst 30 procent av högskolans intäkter vid en kommersialisering." Det är enligt oss naivt att tro att det går att schablonisera företagsekonomiska produktkalkyleringar på ett sådant sätt. Att kommersialisera "uppfinningar" innebär att en riskfylld innovationsprocess startar. Det har varit och bör fortsatt vara näringslivets traditionella roll att hantera sådana risker. Därtill kan konstateras att inget universitet/högskola har tillräckliga finansiella resurser för att kommersialisera forskningsresultat, vilket heller inte vore ett ansvarsfullt sätt att "riskera" den skattefinansierade basen för den viktiga uppgiften man har att garantera fri forskning. Inte heller alla universitet/högskolor besitter den omfattande affärsmässiga kompetens som rimligen krävs för att vara lyckosam i att kommersialisera forskningsresultat. Att "binda upp" forskarnas resultat inom universitets/högskolevärldens kontroll genom ett borttagande eller försämrande av lärarundantaget skulle därför negativt påverka möjligheterna för att gå från tanke/idé till verklighet i den nödvändiga produktutvecklingsprocess som följer på innovationsprocessen. Men i båda dessa steg är det viktigt att upphovsrättspersonen får spela en central roll – ett övertagande av denna roll av en arbetsgivarorganisation som universitet/högskola är att passivisera de individuella drivkrafter och den uthållighet som krävs för att komma från ord till handling när enskilda idéer skall omsättas i en praktisk fortsättning.

Fel! Okänt namn på

De enskilda forskarna/uppfinnarna skaffar i dag alltmer extern finansiering för sin uppgift, med universitetens och högskolornas uttryckliga vilja för detta. Lärarundantaget ger då ett bättre förhandlingsläge för forskaren/uppfinnaren och en större valfrihet att gå dit där det finns bäst kompetens och kapital för att kommersialisera en uppfinning. Om forskaren/uppfinnaren här "bakbinds" av sin arbetsgivare kring äganderätten till sin idé eller uppfinning, innebär detta också en onödig och till och med försvårande administrativ pålaga i samarbetet med näringslivet och dess riskvilliga, nödvändiga kapital för en fortsatt produktutvecklingsprocess. Om vi någon gång skall komma till rätta med den "svenska paradoxen" krävs därför att vi nu definitivt lämnar det eviga utredandet av "lärarundantaget" och fokuserar på att förändra de verkliga problem som hindrar nyföretagande i landet.

Vi behöver därför också se över hur vi skall kunna bygga innovationssystem som är konkurrenskraftiga i den ökande globala konkurrensen. Omvandlingstrycket på svenskt näringsliv kommer att fortsätta att öka. Det är hög tid att vi skapar bättre möjligheter för inhemska innovationer om vi skall kunna konkurrera om etableringen av innovativa framtidsföretag. En av de allra viktigaste förutsättningarna för att lyckas med kommersialisering av forskningsresultat och innovationer är en positiv grundinställning till nyföretagande som genomsyrar såväl politik, universitet/högskola som företag. Men här möter entreprenörerna inom forskarsamhället de många och höga barriärer för kreativt nyföretagande som finns i Sverige. Svaga infrastrukturer, brist på nödvändig kompetens, suboptimala teknologi- och affärsbaser, diskriminering av egenföretagande framför anställning liksom en uppsjö av skattemässiga och tillväxthämmande hinder. Incitamenten är fortfarande för svaga för akademiska forskare att delta i den mödosamma kommersialiseringprocessen. Många hävdar att "akademiskt entreprenörskap" skiljer sig från konventionellt företagande genom att nästan alltid vara högteknologisk och beroende av externt riskvilligt ägarkapital (venture capital) redan i tidiga stadier. Dessa "avknopningsföretag" börjar ofta sin utveckling i de s.k. inkubatorer, teknikparker eller forskarbyar, som finns i viss omfattning redan i dag i anslutning till flertalet universitet och högskolor. Sådana miljöer bör därför stärkas och stödjas av staten i ökad omfattning.

Vidare är vi övertygade om att kommersialisering av potentiella innovationer från akademien kan öka påtagligt genom att "entreprenörskap" lyfts fram som akademiskt ämne, vid sidan av att forskare och entreprenörer fortsatt garanteras ägarskapet till sina uppfinningar genom att incitament och belöningssystem ökas för de akademiska forskare som vågar ta steget mot kommersialisering av sina uppfinningar. Därtill bör vi sträva efter att radikalt minska och riva alla de barriärer som hindrar akademiker och andra innovatörer att välja anställning före egenföretagande. Ett avgörande steg här är att underlätta för forskaren/uppfinnaren att våga satsa på sin affärsidé utan att ställas inför valet att definitivt lämna sin position inom akademien i samband med ett sådant avgörande finansiellt risktagande i sig. Det måste ligga i den nya regeringens intressen att rörligheten mellan akademi och industri, åt båda håll, ökar jämfört med situationen av i dag. Med denna insikt kan akademiska entreprenörer få skolning i näringslivets villkor när de "praktiserar" där, sam-

Fel! Okänt namn på

tidigt som de bör stimuleras till att återvända till universitet och högskola med denna erfarenhet för att t.ex. undervisa andra kolleger och elever samt för att där vidareutveckla sina koncept till gagn för både institutionerna och samhället i övrigt.

För att stödja de enskilda uppfinnarnas möjligheter till att nå framgång i de avgörande stegen mot framgångsrika innovations- och produktutvecklingsprocesser bör staten öka möjligheterna till individuella och flexibla överenskommelser med arbetsgivaren angående tjänstledighet för akademiker som befinner sig i en sådan utvecklingsprocess, så att forskaren inte tvingas fatta ett oåterkalleligt beslut om att lämna universitetet. Staten bör också åstadkomma infrastrukturellt stöd åt s.k. klusterbildningar (t.ex. ”inkubatorer”) för nya forskningsidéer där dessa erbjuds att växa från tanke till konkret exempel, och stödja nätverksaktiviteter inom forskarsamhället för nyföretagande och innovationsstöd som växer underifrån. Staten måste sträva efter att skapa optimala förutsättningar för nyföretagande i tillväxtintensiva sektorer och högteknologiska branscher genom eliminering av tillväxthämmande hinder som t.ex. krav på obligatorisk informationsplikt kring uppnådda resultat, vilket inte gör att forskaren fritt kan förfoga över sina arbetsresultat. Staten skall skapa förutsättningar för en adekvat och marknadsmässig riskkapitalförsörjning av högteknologiska riskprojekt, t.ex. genom att skattemässigt stimulera riskkapitalförsörjningen vid tidig produktutveckling och underlätta för saminvestering mellan universiteten och andra offentliga och/eller privata näringslivsaktörer i syfte att optimera kommersialiseringspotentialen för en enskild uppfinning/forskningsidé.

Sammanfattningsvis vill vi ha ett perspektivskifte med fokus på de verkliga problem och hinder som bromsar högteknologiskt och annat nyföretagande som bör kunna komma i mycket större omfattning än i dag från den fria forskningen inom våra universitet och högskolor. Vi vill därigenom bygga bättre fungerande innovationssystem i Sverige som är konkurrenskraftiga i den alltmer hårdnande internationella konkurrens som är tydlig i den fortsatta globaliseringen av vårt moderna samhälle. Detta kräver att individen bakom innovationer och uppfinningar sätts i centrum och stöds på olika sätt av staten i de många känsliga och finansiellt riskabla faser som en sådan person måste spela en central roll i för att en hel process från ”upptäckt till produkt” skall bli verklighet. Detta är en statlig uppgift eftersom de nödvändigtvis intimt kopplade framgångsrika innovations- och produktutvecklingsprocesserna starkt kommer att påverka alla invånare i Sverige genom att vara en av våra viktigaste garantier för fortsatt välförstånd och en bra social situation för medborgarna i landet.

Stockholm den 30 oktober 2006

Finn Bengtsson (m)

Andreas Norlén (m)